SETEA DE DREPTATE

DE

ION TH. FLORESCU

BUCUREŞTI

—

TIPOGRAFIA „LA ROUMANIE NOUVELLE"
Strada Batiste No. 27 bis
1928

Setea de Dreptate[1)]

La noi, ca şi în multe alte ţări, mai ales în epoca după război, o senzaţie persistentă, mai puternică decât orice suferinţă, mai chinuitoare decât foamea, mai stăpânitoare decât dorul de libertate, a predominat şi predomină aspiraţiunile şi preocupările mulţimei. Această nevoe imperioasă şi mistuitoare, această dogoritoare şi obsedantă senzaţie a maselor amărâte şi decepţionate, este setea de dreptate. Ea se întinde ameninţătoare în oraşul mare şi sgomotos, se strecoară uneori în palatul somptuos al bogaţilor, geme prelung în satul cel obscur şi se aprinde cu nestinsă vâlvătaie în sufletul urgisit al săracului din coliba derăpănată, dispreţuită şi parcă uitată de Dumnezeu.

Dela o vreme, mai ales, glasul tumultos şi anonim, se aude tot mai tare şi tot mai desluşit:

1) Conferinţă publică ţinută în sala Fundaţiunei Carol şi în mai multe oraşe din ţară.

Ascultaţi! *„Vrem dreptate! Ne este sete de dreptate!...“*.

Dar ce însemnează acest ciudat şi primejdios ecou, acest înăbuşit şi repetat „leit-motiv“, al celor mulţi şi năpăstuiţi?...

Este oare dreptatea o undă fugitivă, pe care buzele însetate n'o pot atinge?

Este ea un pârâiaş limpede, care seacă atunci când căldura este toridă, sau un isvor miraculos, pe care îmbrăţişarea înăbuşitoare a stâncilor îl subţiază, din când în când, făcându-i debitul neîndestulător?

„Sete de dreptate“ însemnează: *lipsă de dreptate*.

Să fie oare adevărat?

Dar ce este Dreptatea?

Definiţia clasică şi încă neîntrecută, este în mintea tuturor. Dreptatea este datoria ce avem de a da fiecăruia ce este al lui. *Suum cuique tribuere*, cum ziceau atât de lapidar, străbunii noştri romani. Ei aşezau dreptatea între cele patru virtuţi cardinale.

Jeţul său este opus aceluia al caritătei şi îndatoririle ei sunt mai mult negative.

Caritatea zice: să faci bine.

Dreptatea zice: să nu faci ce este rău.

Să nu ucizi, să nu răneşti, să nu baţi, să nu furi averea, să nu răpeşti onoarea, etc.

Marele orator francez *Mirabeau*, în timpurile cele mai frământate ale istoriei Franţei a zis: „Să dăm justiţie; justiţia este o nevoe a tu„turor şi de fiecare moment; ea trebue să co„mande respectul şi să inspire încrederea“.

„Setea de dreptate“, se măreşte într'o ţară, când se slăbeşte încrederea în legalitate, sau în dreptate. Multiple sunt cauzele, cari pe zi ce trece, fac să se audă tot mai des murmure, sau accente de revoltă: „Mi s'a făcut o nedreptate... Vai! nu mai este dreptate!“

Una din cele mai însemnate cauze ale acestui scepticism în faţa altarului dreptăţei, este şi atmosfera nouă, pe care a creat-o marea catastrofă mondială, care a fost războiul.

Credinţa de mai înainte în intangibilitatea legei şi în autoritatea sentinţei, care era oglinda adevărului, *pro veritate habetur*, precum şi în imparţialitatea sacro-sanctă a slujitorilor Dreptăţei, trebue s'o mărturisim cu sinceritate, are astăzi nivelul scăzut. Unele cauze sunt de ordin general, altele sunt speciale ţării noastre.

Intărirea conştiinţei cetăţeanului şi afirmarea mai dârză a personalităţei lui în timpul războiului, acea egalitate a tuturor, mari şi mici, în faţa morţei şi a primejdiei, au făcut ca mulţimea luptătorilor să se întoarcă acasă schimbaţi în concepţiile lor mai liberi şi mai cu-

ragioşi în aprecierile lor. Cei ce suferiseră atâta în tranşee, sau cei ce rămăseseră după dispariţia celor căzuţi jertfă, în durerea, lipsurile şi nenorocirile lor, au început să facă responsabili, nu numai oamenii, dar şi legile ce li se păreau tot atât de nedrepte şi de vinovate.

Judecăţile şi judecătorii fură judecaţi cu severitate, căci nu mai corespundeau idealului de dreptate, ce-şi creiaseră în minţile şi sufletul lor, luptătorii în depărtările primejdioase. Ei avuseseră timpul să mediteze acolo la crearea unei lumi noui, mai bună şi mai fericită.

In afară de aceasta, când omenirea a voit — intrată în pace, — să-şi reia viaţa dinainte de război, s'a aflat în faţa unor *stări noui*, atât de neînţelese şi atât de contrarii celor de mai înainte, încât a rămas aiurită şi dezorientată. Guvernanţii, la rândul lor, se găsiră deodată surprinşi şi dezarmaţi. Nimeni nu prevăzuse starea de transformare şi problemele groaznic de complicate de după război.

Legile nu mai corespundeau nouei situaţii. Starea fiind anormală, se improvizară în grabă *legi excepţionale, legi anormale*.

Toate noţiunile de drept, cu cari generaţii de jurişti şi judecători fuseseră hrănite, au fost răsturnate, ştirbite, sau pur şi simplu desfiinţate. *Nevoia socială, împedecarea cu orice*

chip a conflictelor, luă locul dreptăţei clasice de odinioară.

Dreptul sacro-sanct de proprietate, primise deja la noi în timpul războiului, cea mai cumplită lovitură: proprietatea rurală, intangibilă şi inviolabilă de altă dată, fusese pe trei sferturi expropiată, pentru cauză de *utilitate naţională*. Constituţia — mama legilor, — fusese schimbată, în toiul durerilor cataclizmului.

Mii de proprietari, pe preţuri de jertfă — primite şi acelea târziu, în hârtii cari fluctuau după vremuri, — dădeau sătenilor, acelor mulţi fără pământ, cari apăraseră cu îndârjire moşia strămoşească, o bună parte din averea lor.

Era un act de mare şi luminat patriotism, care oricât de criticat a fost, *era necesar şi pacificărei prezentului şi ameninţărilor viitorului.*

Dar dacă într'un nobil şi generos elan, proprietarii rurali au consimţit să renunţe la situaţia lor privilegiată şi să primească schimbarea noţiunei de proprietate într'o funcţie socială, jertfind o prosperitate actuală, pentru posibilităţile viitoare ale unei siguranţe sociale, alte schimbări au continuat imediat.

In faţa nouilor nevoi sociale, născute după război, alte principii de drept, considerate până aci ca imuabile, au fost suprimate de

legiuitorul excepţional. Regiuni întregi ale ţării fuseseră pustiite de inamic, o mulţime imensă rămasă fără adăpost, se îndreptă către oraşe, mai ales către oraşele mari, unde viaţa putea să fie mai sigură şi mai lesnicioasă. Un violent conflict se ivi imediat între proprietarii de case şi între aceia cari doreau să obţie o locuinţă, sau aceia cari în lipsa celor plecaţi la război, ocupaseră imobilele părăsite. Teoria *libertăţii contractelor*, care fusese totdeauna aplicată şi pe care judecătorii şi juriştii învăţaseră la şcoală s'o respecte cu religiozitate, primi şi ea o puternică lovitură.

Faţă cu pericolul celor ce riscau să rămână în stradă, guvernanţii au fost siliţi să violeze principii elementare şi, prin *Legea chiriilor*, să prelungiască, *fără voia proprietarului*, termenul contractelor expirate, răpindu-i acestuia şi dreptul de a fixa el preţul lucrului său.

Cine poate tăgădui că era la mijloc o mare necesitate de liniştire socială, de împedecare a unor conflicte grave şi iremediabile? Nu era însă mai puţin adevărat, că din punctul de vedere pur juridic, era o violare a principiilor, cari stau la baza dreptului şi în filele vechiului nostru cod. Proprietatea urbană, fu astfel

la rândul ei lovită şi sacrificată ca şi proprietatea rurală.

Cine trebuia să suporte criticele unor sentinţe date mai mult pe bază de apreciere şi conciliaţiune? Evident tot judecătorii, cari primise prin aceste legi, mari respunderi, răspunderi nelimitate, cari le puneau la încercare toate facultăţile lor omeneşti şi expuneau tânăra lor experienţă, la cele mai grozave tentaţiuni. *Autoritatea lucrului judecat*, — acest admirabil şi tradiţional principiu, care da prestigiu judecăţilor, împedeca înmulţirea proceselor şi darea de hotărâri contradictorii, — trebui şi el să fie adesea ori sacrificat de legiuitorul timpurilor excepţionale şi anormale, căci aşa cerea acuitatea conflictelor şi schimbările vertiginoase ale legilor.

O altă lege iritantă, care părea a sfida dreptatea, a fost aceia *a rechiziţiilor*. La toate popoarele, ele au fost acceptate cu greutate numai în *timpul războiului*. Acum legea se prelungea, cu toate posibilităţile de abuzuri, mai ales în ţările alipite, *chiar şi în timp de pace*. Par'că ceva din respectul datorit funcţionarului şi din aureola cuvenită militarului, pălea, din cauza acestei introduceri forţate în casa proprietarului strâmtorat şi amărât. Buge-

tul neechilibrat şi visteria Statului sleită nu permiteau o politică imediată de construcţii.

Judecătorii fură şi mai expuşi şi mai criticaţi, căci dreptul de apreciere, fatal descoperea câte odată o taină de preferinţă.

Dar mulţimea agitată şi chinuită după război, dacă putuse ori cum să'şi asigure o locuinţă cu sacrificarea clasei invidiată a proprietarilor, trebuia acum să trăiască. Lipsa alimentelor şi a obiectelor de prima necesitate, marea lor cerere, faţă de minimum ofertei, conduse la *scumpirea exagerată a traiului*. Un nou conflict social, cerea noui călcări de drepturi şi noui răsturnări de principii juridice. Conducătorii Statului şi de data aceasta, luară partea celor mulţi şi nevoiaşi şi printr'o adevărată violentare a libertăţii convenţiilor, fixară preţuri maximale, limitând câştigul, împedecând în acelaş timp, stimulentul care dădea pulsaţiuni vitale comerţului.

Era firește la mijloc iarăşi o mare necesitate socială, dar era o ocrotire, o favoare care viola principiile de drept cunoscute. Această lovitură dată libertăţii comerţului şi respectului proprietăţei, produse o nouă amărâciune, dar aceasta nu fu destul. *O lege a speculei* fu votată în grabă, cu toate criticile aduse şi comerţul scoase iarăşi un lung geamăt de du-

rere. Această lege, care astăzi este pe jumătate căzută în desuetudine şi pe care guvernele n'o desfiinţează, de teama exagerată a nepopularităţei, serveşte totuşi ca instrument de răzbunare, sau de câştig unor organe administrative abuzive şi nu aduce nici măcar o stăvilire câştigurilor prea mari, ale acelora, cari ştiu prin influenţă, sau corupţiune să-i ocolească rigorile.

Pentru a închide acest capitol şi a nu mai pomeni de toate celelalte măsuri excepţionale de *comprimare* şi de *reprimare* închinate, în epoca aceasta de dificile probleme, nevoilor ameninţătoare ale momentului, voi spune că nimic nu a atins mai mult prestigiul sentinţelor şi al Justiţiei, ca *legile excepţionale*, cari au pus pe individ în luptă cu omnipotenţa Statului. Sub masca legii, s'au strecurat adesea, fără posibilitate de control, cele mai odioase interese personale şi cele mai egoiste combinaţiuni. Dacă asemenea legi şi dispoziţiuni anormale şi anti-juridice, pe cari vremile turburi ni le-au impus, ne-au prezervat de mari şi primejdioase sguduiri sociale, ele au produs totuşi o adevărată *anarchie juridică*, au scăzut prestigiul hotărârilor rămase fără bază de drept şi au descoperit mai repede slăbiciunea omenească a judecătorilor. Drep-

tatea a apărut ca o pastă moale, din care se poate modela ce vrea stăpânirea sau judecătorul. Nimic n'a mai părut rezistent şi etern. Majestatea dreptului a fost dată jos de pe piedestal şi târâtă în lumea patimilor şi a intereselor personale.

Poporul, din ce în ce mai dezamăgit şi mai dezorientat, a zis: *„Dreptate nu mai există, ea se dă cum vor boerii!..."* Periculoase şi triste stări sufleteşti! Morbide simptome ale unei societăţi, care se îndreaptă spre decadenţă!...

Dar lucrurile nu s'au oprit aci. Legea pierzând din rigiditatea ei clasică şi din autoritatea ei legendară, la colţul străzei şi-a făcut aparaţia, cortegiul rânjitor al ilegalităţilor şi al călcărilor de lege. Şi cine credeţi că mergea câte odată în fruntea acestui trist cortegiu? Autoritatea, ea însăşi, autoritatea, care trebuia să dea cel mai mare exemplu şi care era chemată să vegheze cu stricteţă la paza şi aplicarea legilor!..... *Montesquieu* zice în cartea sa celebră: *„L'esprit des lois"*:

„Omul de bine, este acela care iubeşte „legile ţărei sale şi lucrează numai din iubire faţă de legile patriei sale".

Iar *Plutarc* afirmă sus şi tare, ca şi *Platon*, că *legea este regina tuturor muritorilor* ca

şi a *nemuritorilor*. „Zeii chiar, trebue să se supună legilor".

Marele profesor german *Ihering* zicea: „Când „ilegalitatea apare e semn că cei chemaţi să „apere legea, nu şi-au făcut datoria". Le„gea trebue adusă la îndeplinire, deşi a„ceasta poate constitui câte-odată un adevărat „martiragiu"!

Legile nedrepte au compromis Justiţia. Legile călcate au scârbit mulţimea.

Nu asistăm, noi cu toţii, la fiecare schimbare de guvern, la nenumărate călcări de legi? Legea fundamentală pe care se sprijină întregul nostru regim constituţional, legea generatoare a Parlamentului şi a întregei noastre vieţi de Stat, *legea electorală*, nu este cea mai batjocoritor călcată în picioare, în numele unui strâmt şi detestabil spirit de partid?... In blazarea şi indiferenţa generală nu auzim mereu de crime şi delicte, de presiuni şi violenţe, făcute pentru triumful *a lor noştri* în timpul alegerilor? Cine se mai indignează de aceste fapte, afară doar de câţiva idealişti impenitenţi şi de bieţii candidaţi căzuţi?

Poporul, nu se mai emoţionează şi se mulţumeşte să râdă, când povestind despre o bătae zdravănă, se obişnueşte a zice:

— I-a dat cutăruia o sfântă de trânteală, ştii, ca la alegeri!"

Solidaritatea umană şi indignarea (elementar rezort al demnităţii) par'că au dispărut. De ce se calcă libertatea alegerilor?

Răspunsul cred că este în mintea tuturor: partidele slabe calcă legea de teama d'a nu putea obţine majorităţi, iar partidele tari din dorinţa d'a dovedi că sunt mai tari decât sunt în realitate.

Dar dacă conducătorii de guverne sau partide, sunt totdeauna făcuţi responsabili de scăderea prestigiului legii, prin excesul de zel al partizanilor, trebue să recunoaştem şi partea de vină a noastră, a simplilor cetăţeni în călcarea legilor în ţară la noi. Să ne coborîm în fundul conştiinţelor noastre şi să ne întrebăm dacă prin pasivitatea, prin lipsa de caracter, sau de energie a noastră, nu am contribuit la aceste călcări de legi, pe cari autorităţile, faţă de rezistenţa noastră dârză, nu le-ar fi putut înfăptui?

Tot marele savant *Ihering* zice într'o operă populară a sa: „Ori cine are o plenipotenţă „dela Stat, să sară întru apărarea legei şi să „respingă nedreptatea. Ordinea viguroasă a „vieţei sociale, la care fiecare este interesat, să „fie asigurată şi apărată, cere imperios aceasta".

Oare, noi, aşa facem?

In faţa nedreptăţilor ce se comit, din când în când în faţa călcărilor repetate de lege, simţim noi acea solidaritate a cetăţenilor, acea durere colectivă de ordine morală, acea putere de revoltă şi reacţiune care să ne întrunească într'un singur front al rezistenţei pentru aplicarea legilor?

Trebue să mărturisim, pentru a ispăşi complicitatea noastră tacită, că o stare sufletească de nepăsare aproape morbidă se constată astăzi în ţară şi că este ceasul suprem când trebue să facem sforţarea românească şi umană, care a scăpat adesea neamul nostru, în clipele cele mai tragice ale vieţei lui.

Abandonarea drepturilor noastre isvorâte din legile cele mai vitale, este o adevărată *sinucidere morală*. Indiferenţa unei societăţi faţă de călcarea legilor şi a drepturilor unui individ, duce acel popor, ori la o endemică laşitate, vecină cu moartea, ori mocneşte surd şi prelung, ca ameninţarea unei viitoare catastrofe.

Starea actuală trebue să ia sfârşit. Conducătorii şi partidele politice au început să înţeleagă dezasturl moral şi starea sufletească, pe care o crează călcarea şi discreditarea legilor. Este la centru o hotărâre serioasă a unor partide politice şi a multor oameni de inimă,

de a se coborî în mase şi a căuta pe calea unei înţelepte propagande, să-şi facă partizani convinşi şi cât mai numeroşi.

Vor partidele să nu fie silite să violenteze voinţa ţării? Să se organizeze temeinic şi să lămurească poporul asupra faptelor lor trecute şi asupra programelor lor de viitor.

Perioada dificilă ce a urmat războiului a trecut. Să reîncepem a reintra în legalitate, a aplica cu severitate legile bune şi a îndrepta legile rele sau excepţionale, făcute sub puterea uraganului şi sub bătaia vijelioasă a evenimentelor.

E acum ceasul ultim al reculegerei. El trebue să fie nu numai al reconstrucţiei şi al consolidării materiale, dar mai cu seamă al înălţării şi al însănătoşirei morale.

Pentru a păstra caracterul de obiectivitate studiului de faţă trebue să recunosc că bărbaţii de Stat, cu răspundere în această ţară, şi-au dat seama de slăbirea simţului de autoritate şi de legalitate şi au încercat pe cale de legiferare serioasă, să pună o stavilă eventualelor călcări de legi şi arbitrarului autorităţilor.

Legile importante făcute în timpul din urmă, au căutat sincer să repare gesturile tiranice ale eventualelor ilegalităţi.

Este destul să reamintim, reorganizarea *Contenciosului Administrativ*, prevăzut şi în Constituţie în articolul 107, lege admirabilă, care cel puţin în parte, înfrânează puterea miniştrilor prea pasionaţi, cari cu violarea legilor, lovesc în aceia cari nu împărtăşesc părerile lor politice sau erorile lor personale.

Câţi profesori, câţi directori de ministere, câţi harnici funcţionari, isbiţi fără cruţare de şefii lor şi aruncaţi pe drumuri, nu au fost puşi la loc, prin hotărârile *legei Contenciosului*, în slujbele, de la cari fuseseră îndepărtaţi ilegal. Câte decrete regale—a căror răspundere, după Constituţie, nu o au decât miniştrii—nu au fost sfărâmate de autoritatea judecătorească, spre onoarea ei, spre menţinerea şi ridicarea prestigiului legei.

Şi ceia ce este şi mai îmbucurător, este că acest Contencios, apără pe cetăţean şi în contra tiraniei tăcerei şi a nepăsărei.

Sunt autorităţi, cari te persecută şi te lovesc în chip laş. Ele refuză cu îndărătnicie să rezolve o cerere privitoare la un drept al cetăţeanului.

Prin samavolnicie, prin negaţiune şi rea voinţă sau indolenţă, o autoritate te poate nenoroci.

Ei bine! O operă mare de dreptate s'a înfăptuit: *Contenciosul administrativ.*

„Providenţa nedreptăţiţilor"—cum a fost nu-

mită această instituţiune, obligă imperios autorităţile să facă imediat dreptate cetăţenilor, condamnând şi la daune, pe dispreţuitorii drepturilor celor fără ocrotire.

Această binefăcătoare lege, împreună cu *întinderea inamovibilităţei magistraturei* şi cu *Statutul funcţionarilor*, au fost câteva picături răcoritoare şi binefăcătoare, cari au mai potolit din când în când, dogoritoarea sete de dreptate mai ales a cetăţeanului, în slujba anevoioasă a Statului, lovit din răzbunarea politicianilor.

Daţi-mi voe să mă opresc aici cu enumărarea legilor bune, făcute cu înfrângerea velei-tăţilor de a tot puternicie, pentru că în aceste clipe sunt obsedat, nu de puţinul bine ce s'a putut realiza în legislatura trecută, din care am avut onoarea să fac parte, ci de altă mare operă de dreptate socială, care bate cu deznădejde la poarta vieţei publice şi pe care nu am putut s'o îndeplinim până acum.

Cum să nu crească „setea de dreptate" şi să nu sporească murmurul amărăciunilor, când jumătate din genul omenesc din această ţară — femeile — vrednicele şi inimoasele noastre colaboratoare, sunt lăsate în afară de cele mai elementare drepturi?

Marea catastrofă a războiului, a fost pentru femeie, proba definitivă a maturităţei ei, diploma superioară a capacităţei şi a hărnicii ei. Cine mai cutează astăzi, să persiste în teoriile demodate şi antisociale, cari contestau puterea de muncă, inteligenţa şi cultura femeei?

Din cel mai nobil sentiment, sentimentul matern, menit s'o înalţe şi s'o sfinţească, adversarii ei absurzi, au făcut o infirmitate şi o împedecare! Dar când s'a văzut cum femeia a lăsat în ţoale lângă brazdă, copilul rozând o coajă de mămăligă, pe când ea săpa sau ţinea cu înverşunare coarnele plugului, în lipsa bărbatului, dus să lupte în tranşee, nu s'a mai întrebat nimeni cu necuvincioasă ironie, unde o să lase femeia copilul când se va duce la vot!?...

Răspunsul îl dăduse sublimele ei jertfe, modestul şi neînfricoşatul ei eroism!

Când durerea spitalelor se sprijină pe braţele femeilor, când cele mai strălucite societăţi de binefacere şi asistenţă, sunt conduse cu atâta competinţă şi inimoasă însufleţire, nu putem crede că dreptele revendicări ale femeei pot să mai întârzie, pentru ruşinea unei umanităţi nedrepte sau timorate. Ingratitudinea şi egoismul nostru trebue să aibă o margine. Linguşitorii galanţi cari cred că femeia e bună numai pentru plăceri şi pentru baluri, să-şi amintească nemuritoarele versuri ale lui *Victor Hugo:*

„Quand tout se fait petit, femmes vous restez grandes.
„En vain, aux murs sanglants accrochant des guirlandes
„Ils ont ouvert le bal et la danse, o, mes soeurs.
„Devant ces scelerats transformés en valseurs,
„Vous haussez—châtiment—vos charmantes epaules".

Legea urgentă şi lesne de înfăptuit pe care femeile o aşteptă ca un prim pas către dreptate, este *recunoaşterea drepturilor lor civile* pe baza *deplinei egalităţi între cele două sexe.*

Art. 6 din Constituţia, la care am avut onoarea să lucrez, o porunceşte fără putinţă de zăbavă.

Aci nu mai este vorba de drept de vot. Constituţia cea nouă ordonă ridicarea femeei din starea înjositoare de minoritate, în care se află acum şi îi dă putinţa de a-şi administra ca şi bărbatul, propria ei avere. Pentru ce întârziem? Reforma întregului cod civil, cere ani îndelungaţi de muncă, căci opera este uriaşă. Să scoatem din articolele nenumărate ale codului — aceste sertare învechite şi prăfuite,—capitolele privitoare *la drepturile civile ale femeei* şi promptitudinea unei parţiale dreptăţi, va fi o uşurare şi o reabilitare. In atmosfera înăbuşitoare a societăţei de azi va pătrunde un val de aer curat. Am dat dreptul femeilor să fie cooptate în hărnicia gospodăriilor comunale. Pentru ce le-am umili, ex-

punându-le la gestul bine-voitor al protecţiei şi al favoritismului, în loc să le deferim libertăţei unei alegeri cinstite?

Intenţii bune de sigur am dovedit, paşii noştri au fost însă cam timizi. Cei ce vin după noi, au datoria să-şi împodobească picioarele şi capetele cu aripele zeului Mercur —mesagerul Olimpului—şi să aducă mai repede vestea cea bună. Dacă făuritorii Constituţiei actuale, n'au fost pe de-a'ntregul convinşi că drepturile politice ale femeii pot intra chiar acum în Constituţie, au avut cel puţin un merit: *au adus femeia cu galanterie până la poartă şi au lăsat poarta fără lacăt.* „Poarta deschisă", este dispoziţia din art. 6, care prevede că pe viitor o *simplă lege ordinară*, — în loc de *una constituţională* — e suficientă, pentru acordarea cu 2 treimi de voturi a *drepturilor politice* ale femeilor. Cine va avea curajul civic şi meritul de a realiza şi această operă de dreptate şi emancipare? . . .

Femeia nu trebue să adoarmă însă ca fata de împărat din basme, până ce va veni Făt Frumos să-i dea sărutarea, care s'o trezească. Ea trebue să se mişte mereu, să activeze energic şi să convingă pe cei ce se îndoiesc încă, de aportul imens de muncă şi de intelectuali-

tate, pe care ea este gata să'l sacrifice pe altarul neamului şi al ţărei.

După ce am arătat până acum, consecinţele grave, ce pot avea pentru scăderea credinţei în dreptate, legile injuste, legile călcate, sau neaplicate şi legile ce nu se înfăptuesc, voesc să discut foarte pe scurt, problema delicată a slujitorilor dreptăţei. Modul cum se distribue Justiţia la noi, este el lipsit de ori ce obiecţiuni?

Nu cumva criticile — întemeiate sau nu — au partea lor de contribuţie la discreditarea ideei de dreptate? Este fără îndoială că orice proces, creiază cel puţin un nemulţumit: pe cel care a perdut procesul. Ceva mai mult. Când soluţiunea este alta de cât concluziunile puse de ambii împricinaţi, se întâmplă ca amândouă părţile în proces să plece de la tribunal nemulţumite de soluţia dată de magistraţi.

Francezul, filozof graţios şi spiritual, are un dicton cu privire la nemulţumirea ce'ţi cauzează un proces pierdut.

El zice: on a vingt-quatre heures, pour maudire ses juges" (ai 24 de ore să blestemi pe judecătorii tăi). Odată acest timp trecut, trebue să faci ce făceau Romanii: să te consolezi, să nu mai bârfeşti, să nu mai critici şi ori-

ce convingere ai fi avut, să te supui hotărârei date, căci sentinţa trebuie socotită drept imaginea adevărului.

Procesele sunt totdeauna nesigure şi gluma populară în Franţa exagerează această incertitudine când zice:

„Pour gagner son procés il faut
„Bon avocat, bon juge et bonne cause,
„Mais tout cela ne sert qu'à peu de chose
„Quand bonne chance fait défaut.

Este drept că în timpul din urmă s'au auzit unele murmure şi s'au ridicat unele acuzaţiuni. Se poate prea bine să fi fost necesare unele sancţiuni. Dar nu s'a făcut oare prea mare sgomot în jurul unor cazuri izolate şi excepţionale, cari s'au dovedit în faţa comisiei disciplinare ca având proporţii foarte reduse?...

Să ne ferim mai cu seamă de mania românească a generalizărilor, — aceste false sinteze ale spiritelor superficiale. Este la noi un obicei bolnăvicios, ca atunci când în vre-un corp constituit s'au găsit unul sau două cazuri regretabile, să se strige că totul e pierdut şi că acel corp este cangrenat.

Când *René Benjamin*, celebrul conferenţiar şi scriitor francez, într'o carte vestită, critică cu violenţă şi batjocoreşte pe cei 20 de jude-

cători de pace din Paris, afirmând că sunt aşa de proşti, în cât unui judecător de pace, el preferă un câine, nimeni nu ia lucrul acesta în serios şi în ciuda unor acuzaţiuni grave, nimeni nu crede că magistratura franceză, care are un trecut atât de glorios, a decăzut sau s'a compromis.

Am convingerea că magistratura ţării noastre, acest corp de elită care şi-a dobândit în ţară o tradiţie solidă de integritate şi de demnitate, merită în marea ei majoritate omagiul cald şi respectul profund al Naţiunei.

In vremurile turburi de după război, când toţi intermediarii guleraţi şi mânuşaţi, toţi paraziţii îndrăzneţi şi toţi speculatorii fără ruşine, cu un minimum de sforţări şi cu un maximum de cunoştinţe ale ocolirei articolelor din codul penal, au cunoscut într'o singură noapte, fericirea testelelor de milioane nemuncite, — magistratura a stat mândră şi rezervată, într'o donchişotească şi glorioasă mizerie, cunoscând toată gama suferinţelor înăbuşite şi a surâsurilor în dosul cărora se ascundeau, jertfa şi suferinţa.

Sunt fericit că având o sarcină publică am înţeles printre cei dintâi, sensul adânc al mutei tragedii în vremurile cele mai grele ale finanţelor noastre şi am realizat sporirea cu 50 la sută a salariilor magistraţilor.

Dar dacă corectitudinea magistraturei este

şi trebuie să rămână mai presus de orice bănuială, nimeni nu poate să susţie că sentinţele Justiţiei sânt totdeauna perfecte, că nu a fost păgubit câte odată, fie de inexperienţele magistraţilor, fie de slaba pregătire a unora dintre judecători. Este o mare greşală d'a crede, că este uşor să dai hotărâri şi că „arta de a judeca“ nu are nevoe de nici o iniţiere şi de nici o pregătire.

Sunt oameni, cari cred că este de ajuns să ai ceva cunoştinţe juridice şi bun simţ, pentru a exercita în mod destul de onorabil, cea mai grea şi cea mai de temut din misiunile omeneşti, pe care cetăţeanul o deţine în numele suveranităţei naţionale.

Ştiinţa dreptului, fără experienţă, fără practica îndelungă ce se câştigă în sălile Palatului de Justiţie, nu valorează absolut nimic. Ea seamănă cu exerciţiile de luptă imaginare, pe o hartă sau pe un tablou, ale acelora cari n'au văzut niciodată inamicul în carne şi oase. Câtă dreptate are Anglia, care nu recrutează judecători decât dintre avocaţii cu cel puţin 10 ani de practică.

Mâna care n'a răsfoit ani dosarele, tremură când ţine balanţa.

Dacă multe din sentinţele date sunt, criticate, cauza este că unii judecători, sunt lipsiţi şi de o

altă calitate care este esenţială unui bun judecător: arta de a asculta. Unii din judecători sunt cam distraţi în timpul pledoariilor. Alţii prea obosiţi, aţipesc tocmai când bietul împricinat îşi joacă la bară toată situaţia materială sau morală, a lui şi a familiei sale.

Aceste observaţii credeţi, că privesc numai magistratura noastră? Nici de cum! Ele privesc mai ales magistratura franceză şi sunt spuse de D-l *Poincaré*, actualul preşedinte al consiliului de miniştrii din Franţa, în prefaţa ce face unei cărţi a D-lui Ronson, întitulată: *„Essai sur l'art de juger"*.

D-l *Poincaré* povesteşte o replică amuzantă şi foarte caracteristică a primului preşedinte de Harlay. Un avocat pleda într'o zi la Paris un proces, pe care îl cam lungise. O treime din consilieri dormeau, a doua treime vorbea şi ultima asculta.

„Dacă domnii cari vorbesc, zise d'odată primul preşedinte, *ar face ca domnii cari dorm, domnii cari ascultă ar putea să priceapă:*

Adevărul este, că nu este aşa uşor să asculţi ore întregi, un proces complicat, în care unii avocaţi spun lucruri câte odată banale şi năclăite de nesfârşite detalii. Ce enormă putere de concentrare, trebue unui judecător, ca să asculte lucruri spuse şi fără metodă şi fără talent.

Se povesteşte că la o secţie a unui tribunal, judecătorii enervaţi de nişte desbateri nesfârşite, n'au mai ascultat pe avocat şi au început să discute între ei, întorcând din nebăgare de seamă spatele celor cari pledau. Un confrate spiritual, ofensat d'atâta indiferenţă, îşi continuă pledoaria cu aceste cuvinte:

Domnilor, dacă onoratul Tribunal, *în spatele căruia* am onoarea d'a pleda, ar admite...

Tribunalul înţelese reprimanda şi se întoarse cu faţa la advocat, cerând scuze de greşala ce făcuse.

D-l *Poincaré*, în studiul de care vorbirăm mai sus, după ce face elogiul magistraturei franceze, se întreabă, de ce cu atâtea calităţi, totuşi imparţialitatea magistraturei franceze este atât de des suspectată?

Răspunsul îl dă tot d-sa: politica are prea dese atingeri cu magistratura.

Politica are asupra Justiţiei o influenţă nefastă. Ce să mai zicem noi de acei tineri magistraţi, din fericire puţini la număr, cari au aruncat un mare discredit asupra justiţiei, făcându-se în alegeri complicii administraţiei abuzive?!. Asemenea moravuri trebuesc cu energie extirpate.

Judecătorul care coboară de pe scaunul său înalt de arbitru, între partide şi se amestecă

în luptele politice, trebue să-şi ispăşească greşala. El şi-a ales conştient cariera sa: locul lui este afară din incinta sacră a legei, în forumul agitat al pasiunilor politice.

Când ne propunem să facem o propovăduire sinceră de consolidare în ţară, trebue să facem legământul sfânt de a împiedica cu orice preţ profanarea pe viitor a magistraturei şi a face pe toţi prietenii ei sinceri, să înţeleagă, că patriotismul cel mai elementar cere să respectăm Constituţia, care impune o absolută separaţiune între puterea administrativă şi cea judecătorească. Amestecul puterilor este începutul despotismului.

D-l *Poincaré* destăinueşte cu un curaj şi o sinceritate care înalţă tot mai sus pe acest mare om de stat:

„Parlamentul socoteşte că justiţia e la or-„dinele sale şi publicul a ajuns şi el să creadă „că aşa trebue să fie. Câţi împricinaţi nu sunt, „cărora fiindu-le frică să piardă un proces, „au naivitatea de a se adresa deputaţilor lor. „Şi câţi deputaţi nu sunt, cari se aventurează „să făcă intervenţii insolite, sau discrete pe „lângă unii magistraţi".

Acestea se petrec în Franţa. Dar la noi?

Am putea adăoga chiar o circumstanţă agravantă. La noi unii alegători au o doză de

curaj mai mare: ei se adresează direct chiar miniştrilor, cerând intervenţia lor pe lângă judecători. Miniştrii refuză, bine înţeles, dar atacurile la adresa lor se înmulţesc.

Să ne reamintim cuvintele înţelepte ale marelui istoric şi om politic *Guizot:*

„Indată ce politica pătrunde în incinta tribu-„nalelor, Justiţia trebuie să iasă".

Impreună cu D-l *Poincaré*, trebue să zicem: „Tot ce se va face pentru a separa politica „de Justiţie şi pentru a confina pe fiecare „din ele în domeniul său respectiv, — va fi o „operă de salvare naţională".

Independenţa este pentru judecător o virtute atât de fundamentală, că fără ea nu va exista nici o soliditate pentru instituţiile noastre şi nici o siguranţă pentru cetăţeni.

Independenţa nu înseamnă însă nici insolenţă nici mizantropie. Ea înseamnă conştiinţă liberă şi dezinteresare faţă de onoruri, avere sau înaintare.

Am fi nedrepţi însă, dacă tot binele sau tot răul ce rezultă dintr'o bună sau rea hotărâre, l'am pune numai în sarcina magistraţilor. In marea majoritate a cazurilor, judecăţile sunt o rezultantă a colaborărei dintre magistraţi şi avocaţi. Este un vechiu şi fundat dicton, că advocaţii buni, fac pe magistraţii buni.

D-l *Edmond Picard*, profesor la Universitatea din Bruxelles şi senator, în interesantul său volum: „*Scènes de la vie judiciaire*“, vorbind despre strânsa legătură ce există între barou şi magistratură zice: „Nu sunt dintre aceia cari spun: „lăsaţi magistratura să se „slăbească, baroul va apărea mult mai mare“. „Nu! O asemenea axiomă este falşă“.

„Baroul valorează aceea ce valorează ma„gistratura şi invers. Avocatul se neglijează „şi el, când demnitatea şi ştiinţa fotoliului „judecătoresc scade. Judecătorul pierde ali„mentul deciziunilor sale, când baroul este în „decadenţă. De aceia fiecare din ele, trebue „să vegheze cu gelozie, unul asupra celuilalt. „Ei sunt muncitorii aceleiaşi lucrări, sunt lo„cuitorii aceleiaş case“.

„Orice eveniment care descoperă la unul o „alunecare către lucrurile josnice, trebue să „provoace la celălalt alarma şi reacţiunea. „Avocaţii făcând parte din aceiaş familie cu „magistraţii, nu trebue prin cuvintele lor, în „oraş ori în sala paşilor pierduţi, să poves„tească împricinaţilor, lucruri de natură a slăbi „încrederea lor în Justiţie“. Din nenorocire sânt şi avocaţi, cari împing zelul profesional pentru client, încât îl sfătuesc să încerce intervenţii directe pe lângă judecători. Avocatul

este bine să-şi pue toată încrederea numai în talentul şi ştiinţa sa.

In această ordine de idei, voi reaminti anecdota unui client, care povestea avocatului său, că a mers în ajunul procesului să facă o vizită acasă la prezident.

— Vai, ce imprudenţă ai făcut, îi zise avocatul, — ţi-ai compromis singur orice şansă de câştig, căci acest magistrat este atât de independent, că orice demers ar face cineva în favoarea uneia din părţi, îl indispune grav contra ei.

— O ştiam, răspunse cu şiretenie clientul şi de aceia am aşteptat momentul când prezidentul nu era acolo şi i-am lăsat cartea de vizită a adversarului!“.

Un tânăr avocat, — uitând rezerva ce trebue să domnească în aprecierile asupra magistraţilor, spunea zilele trecute vorbind despre baroul dintr'o provincie, unde pierduse un proces şi unde este un prezident cam tare de urechi:

„Ce vrei, mon cher, Tribunalul X este „compus din 3 magistraţi: — „primul ascultă, „dar n'aude, al doilea aude dar n'ascultă şi al „treilea ascultă şi aude, dar nu pricepe!“ Este spirituală aprecierea, dar ce idee îşi fac împricinaţii, când aud asemenea ironii?

Dar sânt şi magistraţi cari uitând deferenţa ce trebue să aibă pentru avocaţi, ironizează, mai ales pe cei tineri. — La o secţie a tribunalului din Paris, se judeca un proces pentru dărâmarea unui zid despărţitor. Avocatul tânăr o luase cam de departe şi prezidentul se cam plictisea. La uu moment dat, avocatul zise:

D-lor magistraţi, Napoleon a zis undeva...

— D-le avocat, treceţi dela Napoleon la restauraţiune.... la restauraţiunea zidului clientului d-voastră!

Glumele pe seama avocatului ori cât de spirituale ar fi şi desconsiderarea lui, îl micşorează în ochii împricinaţilor.

Dar cum să judece magistraţii pentru ca să nu fie criticaţi de opinia publică şi să nu pară că au alungat dreptatea din hotărârea lor?

Câte-odată legea pozitivă se desparte de dreptatea naturală, de echitate.

Câte-odată are lacune.

Cum să judece judecătorul, cu echitatea sau cu rigidele articole din lege, chiar când ele lovesc în aparenţă dreptatea elementară?

Iată o mare şi nesfârşită controversă.

Firește că la origină, legea a fost făcută de acord cu echitatea, cu dreptatea, pe înţelesul tuturor. Dar mersul vremei şi evoluţia moravurilor au făcut ca unele dispoziţiuni din lege să nu se mai potrivească zilei de azi. Afară de aceasta, isteţimea oamenilor îndrăzneţi a inventat contra celor oneşti, arme noui, pe care codul nu a putut să le prevadă. Legea este tăcută câte-odată şi plină de lacune. Echitatea spune altfel decât principiile de lege cunoscute.

Ce să facă judecătorul? Iată problema cea grea. Aci părerile sunt foarte împărţite. O bună parte din scriitori spun că judecătorul, trebue să se ţie de text, chiar atunci când echitatea pare a fi de altă parte. Alţi cugetători şi scriitori de drept, consideră echitatea ca sursa cea mai sigură a unei bune judecăţi. Intr'adevăr poporul cu bunul său simţ de dreptate, nu a priceput nici odată acea faimoasă „utilitate socială", care calcă uneori dreptatea elementară. Nu este într'adevăr de neînţeles, la prima vedere, că o crimă, poate să rămână nepedepsită, dacă a trecut prescripţia de 10 ani, fără să se fi făcut acte judecătoreşti?

Cum? un hoţ, un excroc, să mărturisească că a furat şi a excrocat şi dacă au trecut 5 ani, el să poată beneficia de prescripţie şi să fie nepedepsit, trăind fericit, poate, cu averea furată?

Nu este oare aceasta, pentru popor, o discreditare a ideii de justiţie?

Dar faimoasele prescripţii şi perimări în civil, dar termenele de apel, opoziţie, recurs, care te fac să pierzi o cauză cu toată dreptatea ce ai, pentru că ai întârziat o zi reclamaţia ta?

Dar faptul că proba cu martori nu este admisibilă decât pentru sume mici? Cum va putea omul de bună credinţă să priceapă aceste excepţiuni ale legii, care au avut totuş o raţiune socială când au fost introduse în cod?

La muzeul din Anvers, există un tablou celebru, care reprezintă doi judecători integri: unul ţine în mână o hârtie şi cu degetul arată textul de lege care trebue observat. Cel de al doilea, tot integru şi el, rădică ochii la cer şi se inspiră numai dela echitate, dela dreptatea lui Dumnezeu.

Anatole France, celebrul scriitor, pe care toţi l'aţi citit, a pus în evidenţă meritul judecătorului care se inspiră dela echitate şi s'a dat de partea sa, în pasagii din cele mai convingătoare.

Vă reamintesc şi cuvintele profunde ale D-lui Bergeret, la care se raliază şi *Anatole France*.

„Nu mi-ar fi mare teamă de legile rele, dacă „ele ar fi aplicate de judecători buni.

„Se zice că legea este inflexibilă; eu n'o „cred. Aproape nu există text, care să nu se „lase să fie solicitat. Legea este moartă, jude-

„cătorul este viu. Este mare avantagiul, ce el „are asupra ei!"

Marele poet *Victor Hugo*, aduce şi el o severă învinovăţire judecătorilor timpului. El zice: „Pen„tru o lege vremelnică, răniţi dreptul cel etern!"

Aduceţi-vă aminte ce admiraţie fără margini a stârnit „bunul judecător" cum a fost numit D-l Magnaud de la Tribunalul din Chateau-Thiery, înainte de război, când bazat pe echitate şi în contra textului formal din codul penal, a achitat pe o biată femeie care nemâncată de câteva zile, furase o pâine ca să-şi hrănească copilul şi să-i astâmpere foamea.

D-l *Magnaud*, a fost la un moment dat, cel mai popular om al timpului său!...

El a părăsit magistratura şi în aplauzele întregei Franţe, a fost ales deputat cu o enormă majoritate de voturi.

Jurisprudenţa însă şi cei mai mulţi scriitori de drept l'au condamnat, ca pe un dezertor al legilor, iar Parlamentul nu a modificat textele severe ale Codului, chiar în cazul atât de echitabil, pe care îl judecase D-l Magnaud.

Teoria forţei majore, care anihilează liberul arbitru, nu a triumfat.

Orice s'ar zice, astăzi bate un vânt de milă, indulgenţă şi echitate pentru cei greşiţi

acolo unde legea lasă judecătorului o mare putere de apreciere. In Anglia se constituesc societăţi de doamne şi domnişoare, din cea mai înaltă societate, cu scopul să se intervie făţiş la judecător, pentru îndulcirea rigorilor legei şi a se da o cât mai mare extindere milei — această formă superioară a justiţiei — cum a fost numită. Statisticele tind să dovedească, că acolo unde judecătorii au fost mai indulgenţi, îndreptarea a fost mai uşoară, recidiva s'a rărit, iar deliquenţa şi criminalitatea au scăzut.

Dacă am insistat, asupra sentinţelor greşite, sentinţe date cu călcarea echităţei şi neînţelese de marele public, precum şi asupra hotărârilor date prin influenţările nefaste ale politicei, este pentru a pune în evidenţă unul din elementele esenţiale, care contribue la discreditarea ideii de justiţie şi la sporirea exagerată a setei de dreptate. Spiritul poporului nu este obişnuit cu realităţile intangibile.

El vede dreptatea numai la procese şi concentrează dreptul numai la Palatele de Justiţie. In realitate, dreptatea se manifestă şi în altă parte.

Dreptul este viu, concret exteriorizat, împrejurul nostru, în mulţimea de detalii ce furnică în toată societatea. El este un adevărat reflect

al vieţei. Dreptatea se poate discredita în fiecare clipă şi nu de judecători, ci de oricare act, mai mult sau mai puţin arbitrar, care loveşte aspiraţiunile noastre sau contrazice nevoile noastre.

Greşita apreciere a meritelor noastre, promovarea unui rival a cărei insuficienţă o cunoaştem, toate micile supărări şi mărunţele incidente, ce zilnic ne ating, nu ne creiază oare o stare de deprimare sau de revoltă, ce se traduce cu aceiaşi frază, care par'că circulă pe stradă şi pluteşte în aer: „Ce nedreptate! Nu mai este dreptate!“ Să fim atenţi la drepturile minoritarilor, căci cei puţini şi slabi sunt şi mai susceptibili, ei suferă şi mai mult de *setea de dreptate.*

Am jurat să dăm aceleaş drepturi celor de altă origină şi religie; să băgăm de seamă să nu suferim imputarea de sperjuri ai propriilor noastre legi şi legăminte.

Lumea de azi suspină după un ideal nou *de repartiţie a prosperităţei, de o mai bună selecţiune a valorilor şi o mai largă solidaritate umană* şi toate acestea le înglobează sub eticheta unei justiţii mai perfecte.

Poetul Vlahuţă în nemuritoarele sale versuri „Dormi Iubito“, nu face pe Dumnezeu judecător responsabil de o hotărâre nedreaptă?

„Doamne dacă tu eşti drept, puternic şi nemărginit
„de bun, pentru ce adesea lovitura ta-'i nedreaptă?"
„Pentru ce ne surpi credinţa 'n judecata ta 'n-
„ţeleaptă ?"

Dumnezeu rău judecător!

Iată într'adevăr ce poate consola pe unii din magistraţii noştri, acuzaţi pe nedrept, de hotărâri, cari ca şi ale lui Dumnezeu, sunt puse în discuţie de mâhnirea sau disperarea celor loviţi! Să nu surpăm dar credinţa în Dreptate.

Am arătat în cadrul acestui studiu, căruia vai, bătăile de aripi ale vremei îi opreşte desvoltarea, că există în poporul nostru o accentuată şi îngrijitoare *sete de dreptate.* Pe cât a fost posibil am arătat cauzele mai proeminente ale acestei stări sufleteşti a mulţimei. *Legiuirile vechi, trebuesc schimbate şi puse în armonie cu nevoile epocei noastre, iar improvizaţiunile excepţionale şi legile vitrige, cari distrug bazele dreptului, trebuesc modificate.*

Justiţia, împletind legea cu echitatea, să-şi reia mersul ei ascendent şi să se despartă cu hotărâre de contingenţile pământeşti, cari o ispitesc şi încearcă s'o compromită.

Setea de dreptate temperată prin legitimele

satisfacţiuni, la cari aspiră massele, nu trebue însă să se stingă pe vecie.

Setea de dreptate, fiind o aspiraţiune morală, către o mai perfectă justiţie, trebue să existe, cum trăeşte noţiunea de drept în massele adânci ale poporului.

Setea de dreptate, nu poate dispare chiar când pentru un timp, o mulţumitoare potolire, a intervenit, căci ea este eterna *luptă pentru drept,* condiţiune de viaţă a unui popor, pe care ilustrul profesor *Ihering* a descris-o în chip magistral în cărticica cu acest nume, dedicată de autor unei distinse femei pe care a iubit-o până la adoraţie.

„Setea de dreptate" *pregăteşte şi întreţine lupta pentru drept,* care este o datorie sfântă pentru individ ca şi pentru naţiune. Cetăţeanul trebue *să lupte pentru dreptul său,* chiar când reprezintă un interes imediat de mică importanţă, căci el prin fapta sa, luptă în realitate pentru *ideia mare de drept general.* Este sentimentul de solidaritate juridică şi el trebue să existe în fiecare cetăţean. Exemplul cel mai caracteristic al împlinirii acestei datorii către dreptate, este cazul acelui englez care călătorind la Viena, fusese încărcat la socoteală de un hotelier cu o coroană mai mult. Ei bine, englezul a făcut proces şi trei ani

s'a judecat în Viena pentru triumful dreptului său. Este cea mai frumoasă manifestaţie a luptei pentru drept. Mulţimea proceselor ţărăneşti, mai ales în Oltenia, dovedeşte că acolo trăeşte vie lupta pentru drept.

Ea se stimulează deasemenea şi prin întrecerea dintre partidele politice, lupta intelectuală, bine înţeles uzând de mijloace pacifice: propagandă, polemici, broşuri, ziare, discursuri şi întruniri publice.

Această politică de luminare şi de cucerire sufletească a maselor este necesară şi înălţătoare, căci nefiind făcută pentru câştigul meschin şi imediat al puterii, duce la triumful dreptului, marea idee colectivă, generoasă şi socială, care trebue să fie cea mai înaltă dintre datoriile cetăţeneşti.

„Setea de dreptate, nu poate să se potolească niciodată complet; ea trebue să revie mereu pentru strălucirea eternă a dreptului.

Este ca un edificiu mereu terminat într'o parte şi în reparaţie, sau în reconstrucţie în cealaltă.

Atunci care este evoluţiunea ei?

Satisfacerea cerinţelor ei sociale aduce o destindere şi o uşurare asemănătoare cu acea a omului care fără să abuzeze şi-a răcorit corpul şi sufletul cu o băutură liniştitoare.

O pace binefăcătoare, urmează acolo unde dreptatea a fost obţinută. *„Si vis pacem para justitiam!* cum proclamă la Geneva marele apostol Albert Thomas.

Această pace, este normală, ea nu poate fi impusă şi menţinută prin forţă; se realizează numai printr'o conspiraţie universală a sufletelor, când dreptul obţinut este acela care corespunde exact necesităţilor sociale ale locului şi ale timpului.

Dreptul când stăpâneşte, el exercită o influenţă salutară, care ajută puternic la civilizaţiunea şi la fericirea popoarelor. Liga Naţiunilor este torentul cel nou, la care se răcoreşte setea popoarelor. Graţie ei, conflictele sângeroase se aplanează.

Vai de naţiunea, în care se înrădăcinează credinţa, că nu se mai poate avea încredere nici în spiritul de legalitate al colectivităţii, nici în puterea judecătorească a Statului.

Când nu mai e lege, când nu mai e dreptate, revoluţia, anarhia, decadenţa sunt consecinţele dezastroase!

Să ducem deci lupta pentru drept înainte!

Realizarea dreptăţei este o bătălie continuă, o acţiune şi o energie a popoarelor, a claselor şi a indivizilor.

„Cel care îşi apără dreptul său privat, zice

Ihering, *va putea într'o zi să apere drepturile sfinte ale naţiunei sale*".

Legile trebuiesc făcute cu cea mai mare prudenţă. Omul de Stat şi legiuitorul modern, să nu se închidă în concepţiile sale de birou sau de bibliotecă, să plece urechea la aspiraţiunile mulţimei şi să alcătuiască legile după dorinţele şi nevoile ei. „Poporul Roman, care a avut cel mai bun drept privat, a putut dobândi cea mai mare glorie şi cea mai dezvoltată putere".

Poziţia politică a unui popor, înlăuntru şi în afară, corespunde puterei sale morale şi setei sale de dreptate. Ea singură duce la realizarea marilor idealuri.

Vreţi un exemplu? Care este secretul izbândei finale, a acestor admirabile provincii alipite, cari după atâtea veacuri şi-au văzut înfăptuit visul de unire cu patria mumă?

Ştiţi care?

Este arzătoarea lor *sete de dreptate* şi lupta neclintită ce au dus pentru dreptul lor cel sfânt.

Preţul 10 lei

CC84